

„LIETUVOS STEIGIAMAJAM SEIMUI – 100 METŲ“

Šiais metais sukanka 100 metų, kai buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Steigiamasis Seimas, įtvirtinęs Lietuvoje parlamentinę demokratiją ir padėjęs svarbiausius nepriklausomos Lietuvos valstybės pamatus. Tai pirmas kartas mūsų šalies istorijoje, kai surengti visuotiniai, tiesioginiai, slapti ir lygūs rinkimai.

Rinkimai į Seimą vyko 1920 m. balandžio 14–16 dienomis. Jų rezultatai ryškiai atspindėjo to meto Lietuvos visuomenės sluoksnių, įvairių grupių interesus bei įtakas. Daugiausia vietų Steigiamajame Seime laimėjo krikščionių demokratų blokas, gavęs 59 vietas. 29 vietas Seime užėmė valstiečiai liaudininkai, 14 vietų atiteko Lietuvos socialdemokratų partijai ir 10 – tautinių mažumų atstovams. Istorinę 1920 m. gegužės 15-ąją 18 val. 15 min. Kauno miesto teatro rūmuose prasidėjo pirmasis Lietuvos Steigiamojo Seimo posėdis. Posėdžiui pirmininkavo Gabrielė Petkevičaitė, Steigiamojo Seimo pirmininku išrinktas Aleksandras Stulginskis. Tą pačią dieną Steigiamasis Seimas paskelbė Nepriklausomybės deklaraciją, kuri iš esmės atkartoją 1918 m. Vasario 16-osios Nepriklausomybės aktą. Steigiamasis Seimas posėdžiavo dvejus metus. Tiesioginės Lenkijos agresijos prieš Lietuvą metu, 1920 m. spalį – 1921 m. sausį, veikė Mažasis Seimas, nes nemažai Steigiamojo Seimo narių dalyvavo nepriklausomybės kovose.

Steigiamasis Seimas užbaigė tautinio atgimimo laikotarpį ir pradėjo lietuvių tautos valstybinio gyvenimo metus. Iki 1922 m. rudens surengti 257 plenariniai posėdžiai, per juos buvo priimta apie 300 teisės aktų. Steigiamojo Seimo veiklos laikotarpiu sutvirtėjo tarptautinė Lietuvos padėtis, Lietuvą de jure pripažino daugelis valstybių. Nuo 1921 m. rugsėjo Lietuva – Tautų Sąjungos narė. 1922 m. vasario 15 d. Steigiamasis Seimas priėmė Žemės reformos įstatymą. Žemės re-

forma padėjo modernizuoti svarbiausią šalies ūkio šaką, sustiprinti ūkininkų padėtį. Tų pačių metų rugpjūčio 1 d. Steigiamasis Seimas priėmė nuolatinę Lietuvos Valstybės Konstituciją. Jos originalas saugomas Lietuvos centriniam valstybės archyve. Lietuvos Valstybės Konstitucija yra įtraukta į UNESCO programos „Pasaulio atmintis“ Lietuvos nacionalinių registrų kaip nacionalinės reikšmės dokumentas. Dar vienas įsimintinas Steigiamojo Seimo nuopelnas yra nacionalinės valiutos – lito – įvedimas. 1922 m. rugpjūčio 9 d. priimtas Piniginio vieneto įstatymas, rugpjūčio 11 d. – Lietuvos banko įstatymas. Apyvartoje naujieji pinigai pasirodė 1922 m. spalio 2 d. Šis Seimas svarstė ir priėmė įvairias valstybės gyvenimo sritis reguliuojančius įstatymus (įvedė Lietuvoje metrinę matų, saikų ir svorių sistemą, Vidurio Europos laiką ir kt.), įtvirtino vakarietiškos demokratinės, parlamentinės valstybės principus, tikėjimo, sąžinės ir žodžio laisvę; lyčių ir tautų lygybę pagal įstatymą.

Spausdiname Lietuvos centrinio valstybės archyvo parengtos virtualios parodos „Lietuvos Steigiamajam Seimui – 100 metų“ fragmentus. Parodą Lietuvos centrinis valstybės archyvas parengė kartu su kolegomis – Kauno regioniniu valstybės archyvu ir Lietuvos ypatinguoju archyvu.

Parodos didžiąją dalį sudaro rašytiniai ir fotodokumentai iš Lietuvos centriniam valstybės archyve saugomų fondų bei kolekcijų. Jie atspindi Steigiamojo Seimo rinkimus, Seimo veiklos organizacinius momentus, nuveiktus pagrindinius darbus, suteikia mums galimybę dar kartą sugrįžti į tą laiką, kai buvo kuriama Lietuvos nepriklausoma valstybė, prisiminti istorines asmenybes ir jų nuopelnus.

Virtualią parodą „Lietuvos Steigiamajam Seimui – 100 metų“ parengė Lietuvos centrinio valstybės archyvo Dokumentų sklaidos skyrius (vedėja Džiuginta Kasiulaitienė).

Visą parodą galima pamatyti čia: <http://virtualios-parodos.archyvai.lt/lt/virtualios-parodos/34>

RINKIMŲ LAISVĖS APDRAUDIMO
Į S T A T Y M A S.

49

- 1) Kas neteisėtai įsiverš į susirinkimą, sušauktą rinkimų reikalais, arba įėjęs nepasitrauks iš jo, pareikalavus jo vedėjui, arba kitiems rinktis, baudžiamas bausia iki 500 auksimų arba areštu.
- 2) Valdininkas, kuris Valstybės įstaigoje darbe metu žodžiu ar raštu varys rinkimų agitaciją, baudžiamas iki 1.500 auksimų piniginės baudos arba areštu.
- 3) Kas savo valia nuims, nuplėš, nudraskys, pertaisys, padirbdins viešai tam tikroje valdžios skiriamoje vietoje išskabintą ženklą, kokios partijos ar kuopos skelbiną, pranešimą, sąrašą, baudžiamas bausia iki 1.000 auksimų.
- 4) Kas žodžiu ar raštu varys rinkimų agitaciją uždraustoje vietoje, baudžiamas bausia iki 500 auksimų.
- 5) Kas balsavimui pasivadins ne savo vardu, baudžiamas bausia iki 500 auksimų.
- 6) Kas savo valdžia, papirkty, prievarta, arba grasinimu rinkėjui ar jo šeimos nariui mėgins palenkty rinkėją, kad nepaduopty balso apskritį arba, kad paduopty jį taip, kaip anas norėty, baudžiamas areštu arba kalėjimu.
- 7) Už tvarkos ardymą rinkimų vietoje rinkimų metu baudžiama iki 500-

A. Šmygla
D. Prezidentas

M. M. P. P. P.
M. M. P. P. P.

P. P. P.

V. J. J.

K. P. P.

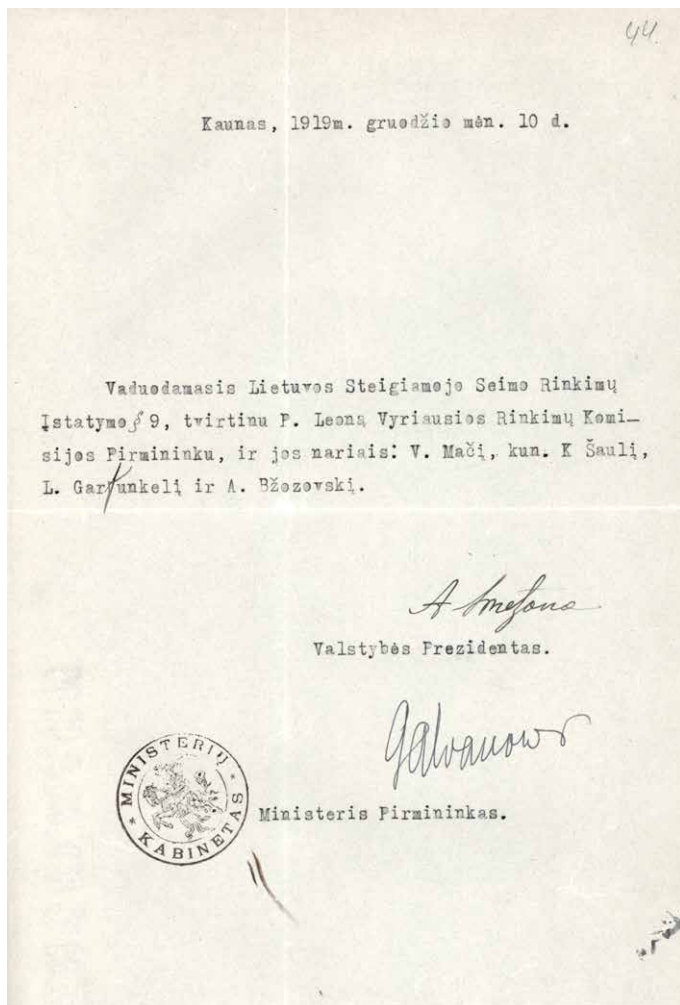
Valstybės Tarybos Redakcijos
Komisija

W. Kinga
Valstybės Tarybos
Pirmininkas

W. Kinga
Valstybės Tarybos
Sekretorius

Rinkimų laisvės apdraudimo įstatymas. 1919 m. lapkričio 20 d.
LCVA, f. 923, ap. 1, b. 48, l. 49.

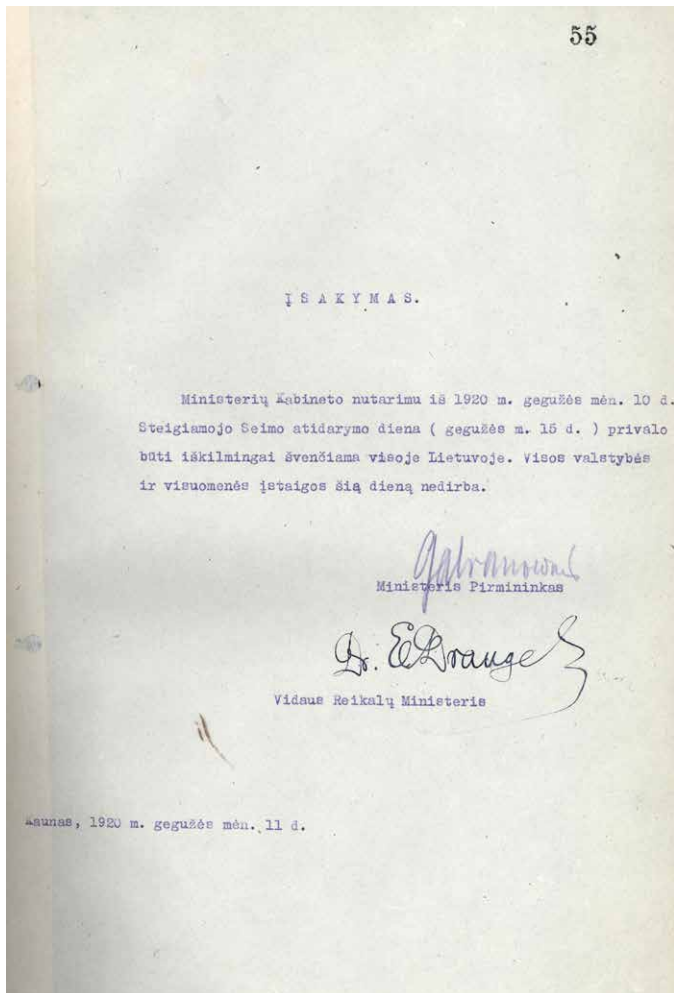
Lietuvos Respublikos prezidento Antano Smetonos 1919 m. gruodžio 10 d. įsakymas dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos Steigiamojo Seimo rinkimams organizuoti sudėties.
LCVA, f. 923, ap. 1, b. 245, l. 44.

Rinkimų į Steigiamąjį Seimą dieną Šederne (dabar Šēdērē, Daugpilio r., Latvija) balsuoja 3-iasis pėstininkų didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto pulkas. Kairėje – bataliono vadas Jonas Gričius. 1920 m. balandžio 15 d. LCVA, A059-P144.

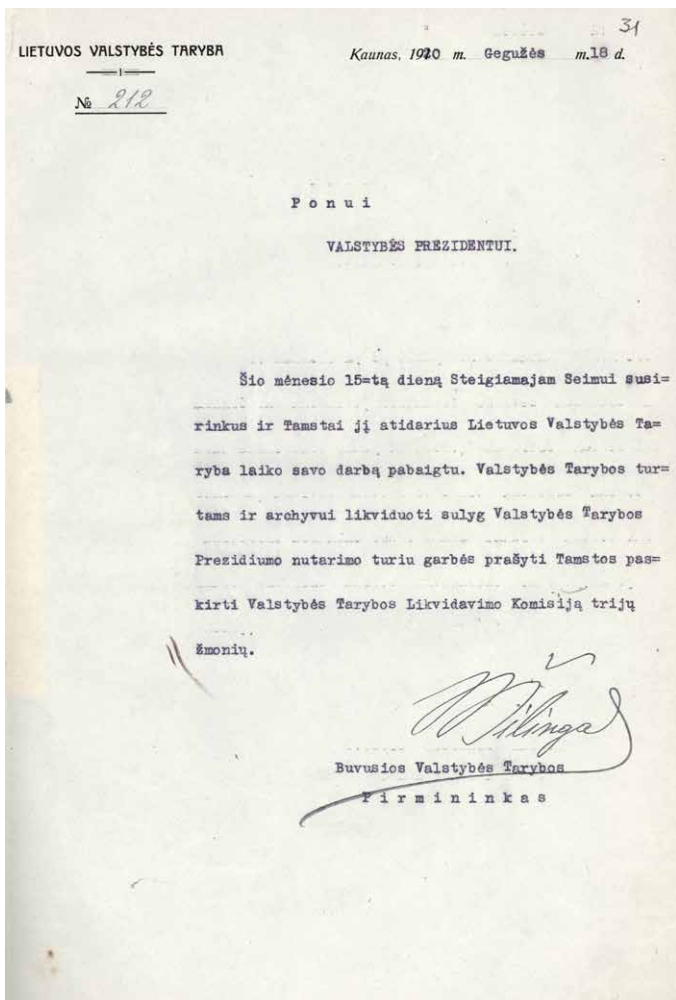
Steigiamojo Seimo rinkimai Šeđerne (dabar Šeđerė, Daugpilio r., Latvija), kur balsavo Lietuvos 3-iasis pėstininkų didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto pulkas. Rinkimų komisija skaičiuoja rinkimų biuletenius. 1920 m. balandžio 15 d. LCVA, A059-P145.

Lietuvos Respublikos ministro pirmininko Ernesto Galvanausko 1920 m. gegužės 11 d. įsakymas dėl Steigiamojo Seimo atidarymo dienos (gegužės 15 d.) minėjimo ir paskelbimo nedarbo diena. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 75, l. 55.

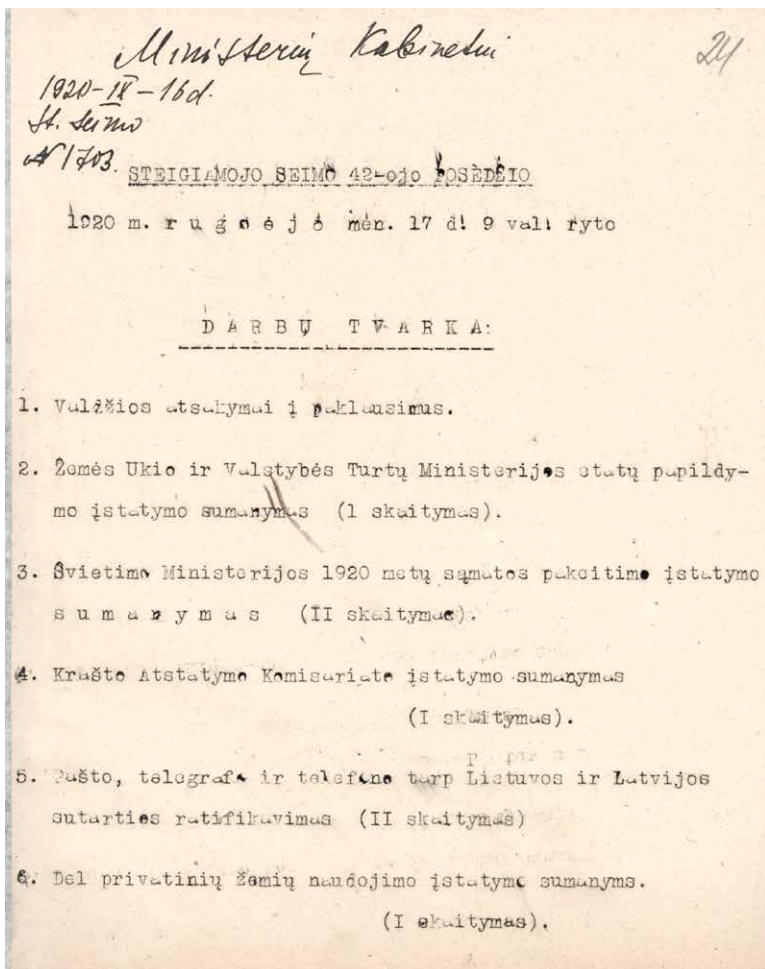
Steigiamojo Seimo iškilmių momentas. Prie išpuoštų simbolinių vartų tarp išrinktų Steigiamojo Seimo narių ir kitų Lietuvos valstybės pareigūnų centre stovi Lietuvos Respublikos prezidentas Antanas Smetona, už jo kairėje – Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas Ernestas Galvanauskas. Kaunas, 1920 m. gegužės 15 d. LCVA, A045-P249.

Lietuvos Valstybės Tarybos pirmininko Stasio Šilingo 1920 m. gegužės 18 d. raštas Lietuvos Respublikos prezidentui Antanui Smetonai dėl Lietuvos Valstybės Tarybos veiklos pabaigos.
LCVA, f. 923, ap. 1, b. 245, l. 31.

Steigiamojo Seimo pirmininkas, Lietuvos Respublikos prezidentas Aleksandras Stulginskis. Steigiamojo Seimo rūmai Kaune. Atvirukas. Kaunas, 1920 m.
LCVA, P-31140.

Steigiamojo Seimo 42-ojo posėdžio 1920 m. rugsėjo 17 d. darbotvarkė.
LCVA, f. 923, ap. 1, b. 100, l. 24.

STEIGIAMASIS SEIMAS KAUNAS, 1921 m. sausio 25 d.
 № 3135

LIUDYMAS

Atvaizduotasis čion *Antanas Tumėnas*

yra Steigiamojo Seimo narys.

Priminimas *Tumėnas*
 Sekretoris *Antanas*

12 §. Steigiamojo Seimo nario asmuo neliečiamas; Steigiamojo Seimo narį suimti, iškresti jo butą ar daiktus ir peržiūrėti korespondenciją galima tik Steigiamajam Seimui sutikus.

(Ištrauka iš Laikinostos Lietuvos Valstybės konstitucijos).

LIETUVOS VALSTYBĖ

(Steigiamojo Seimo nario parašas).

Steigiamojo Seimo narių teisės.

1 §. Steigiamojo Seimo nario asmens neliečia karostovio piliečių laisves varžantieji įstatymai ir įsakymai.

2 §. Steigiamojo Seimo narys gali lankyti visas valstybės ir savivaldybės įstaigas, kad susipažintų su jų darbu tvarka, ir reikalauti iš jų įstaigų žinių.

3 §. Steigiamojo Seimo narį galima traukti tieson dėl jo pareikštos Steigiamajam Seime nuomonės, Steigiamajam Seimui sutikus.

LIETUVOS VALSTYBĖ

Steigiamojo Seimo nario Antano Tumėno liudijimas. 1921 m. sausio 25 d.
 LCVA, f. 1557, ap. 1, b. 44, l. 2.

Krikščionių demokratų bloko atstovai Steigiamajame Seime. Iš kairės pirmoje eilėje sėdi: 1 – Zigmas Pranas Starkus, 2 – Steigiamojo Seimo antrasis vicepirmininkas Justinas Staugaitis, 3 – Steigiamojo Seimo pirmininkas Aleksandras Stulginskis, 4 – antrasis sekretorius Petras Radzevičius, 5 – Salomėja Stakauskaitė. Iš kairės antroje eilėje: 1 – Magdalena Draugelytė-Galdikienė, 2 – Jonas Vailokaitis, 3 – Emilija Sudaitė-Gvildienė, 4 – Juozas Purickis, 5 – Krikščionių demokratų bloko vadovas Mykolas Krupavičius, 6 – Vladas Jurgutis, 7 – Vincas Šmulskštys, 8 – Kazimieras Jokantas. 1920 m.

LCVA, 0-011182.

Lietuvos ūkininkų sąjungos frakcijos atstovai Steigiamajame Seime. Iš kairės pirmoje eilėje: 1 – Pijus Kriščiūnas, 2 – Steigiamojo Seimo pirmininkas Aleksandras Stulginskis, 4 – Eliziejus Draugelis. Iš kairės antroje eilėje: 1 – Povilas Spudas, 2 – Jonas Vailokaitis, 5 – Stasys Balčas, 6 – Valdemaras Vytautas Čarneckis. Iš kairės trečioje eilėje: 3 – Klemensas Vaitekūnas. 1920 m. LCVA, 0-011185.

Valstiečių liaudininkų bloko atstovai Steigiamajame Seime. Iš kairės priekyje centre: 1 – Steigiamojo Seimo pirmojo posėdžio pirmininkė Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, 2 – Albinas Rimka. Iš kairės antroje eilėje: 2 – Kazys Ralys, 5 – Kazys Škirpa, 7 – Juozas Buzelis, 8 – Jonas Kriščiūnas, 9 – Valstiečių liaudininkų bloko vadovas Kazys Grinius, 10 – Vladas Lašas, 11 – Steigiamojo Seimo pirmasis vicepirmininkas Jonas Staugaitis, 13 – Jurgis Žitinevičius, 17 – Jonas Makauskas, 18 – Antanas Grigiškis. 1920 m.

LCVA, 0-011186.

Lietuvos socialdemokratų partijos frakcija Steigiamajame Seime. Iš kairės: Jurgis Daukšys, Vladas Požela, Pranas Šemiota, Jeronimas Plečkaitis, vienas partijos steigėjų ir vadovas Steponas Kairys, Vladas Sirutavičius, Antanas Purėnas, Jonas Pakalka, Kazys Lekeckas, Vincas Čepinskis, Stasys Digrys, Bronislovas Cirtautas. 1920 m.

LCVA, 0-011187.

Steigiamojo Seimo nariai Steigiamojo Seimo minėjimo dieną prie paminklo „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“ Karo muziejaus sodelyje. Dešinėje nuotraukos pusėje nuo paminklo į dešinę: pirmoje eilėje pirmas – Steigiamojo Seimo pirmininkas, Lietuvos Respublikos prezidentas Aleksandras Stulginskis, antroje eilėje pirmas – Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas (VI Ministrų kabinetas), būsimas Lietuvos Respublikos prezidentas Kazys Grinius. 1922 m. gegužės 15 d. Fotostudijos „Menas“ nuotrauka.
LCVA, P-12520.

Tautos šventė (Steigiamojo Seimo diena). Centre stovi Steigiamojo Seimo pirmininkas, Lietuvos Respublikos prezidentas Aleksandras Stulginskis. Kaunas, 1925 m. gegužės 15 d.
LCVA, P-01393.